

საქართველოს

კონსტიტუცია

მიღებული საქართველოს დამფუძნებელი კრების მიერ 1921 წლის
თებერვლის 21.

စာရေးနည်း

ဒေသပါတီမြို့ပေါ်

မြတ်စွာလုပ် စာရေးနည်း နာများမြောက်လုပ် ၁၉၂၁ ခုနှစ်
တော်ဝင်လ ၃၁.

საქართველოს დამოუკიდებლობა.

საქართველოს დამფუძნებელი კრება, —არჩეული პირდაპირი, თანასწორი, საყოველთაო, ფარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემით ორივე სქესის მოქალაქეთა მიერ, — თავის „პირველსავე სხდომაზე, 1919 წელს, გარტის 12-ს, ქვეყნისა და ისტორიის წინაშე აღიარებს, რომ ის საფსებით იღებს და აღასტურებს საქართველოს ეროვნულ საბჭოს მიერ 1918 წლის მაისის 26-ს, ნაშუადღევის 5 საათსა და 10 წუთს ტფილისში გამოცხადებულს საქართველოს დამოუკიდებლობის შემდეგ აქტს:

საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტი:

„მრავალ საუკუნეთა განმავლობაში საქართველო არსებობდა, როგორც დამოუკიდებელი და თვითსუფალი სახელმწიფო.

მეოვეამეტე საუკუნის დასასრულს ყოველ მხრით მტრისაგან შევიწროებული საქართველო თვისი ნებით შეუერთდა რუსეთს იმ პირობით, რომ რუსეთი ვალდებული იყო საქართველო გარეშე მტრისაგან დაეცა.

რუსეთის დიდი რევოლუციის მსვლელობაში რუსეთში ისეთი შინაგანი წყობილება შეჰქმნა, რომ მთელი საომარი ფრონტი სრულიად დაიშალა და რუსის ჯარმაც დასტოა ამიერ-კავკასია.

დარჩენება თვისი ძალლონის ამარად, საქართველოში და მასთან ერთად ამიერ-კავკასიამ თდით დღეს თავსა საკუთარი საქმეების გაძლილა და პატრონობა და შესაფერი ორ-

განოებიც შეჰქმნეს; მაგრამ გარეშე ძალთა ზედგავლენით ამიერ-კავკასიის ერთა შემაერთებელი კავშირი დაირღვა და მით ამიერ-კავკასიის პოლიტიკური მთლიანობაც დაიშალა.

ქართველი ერის დღევანდელი მდგომარეობა აუცილებლად მოითხოვს, რომ საქართველომ საკუთარი სახელმწიფო-ებრივი ორგანიზაცია შეჰქმნას, მისი საშუალებით გარეშე ძალას მიერ დაპყრობისაგან თავი გადაირჩინოს და დამოუკიდებელი განვითარების მტკიცე საფუძველი ააგოს.

ამისდა თანახმად საქართველოს ეროვნული საბჭო, 1917 წელს, ნოემბრის 22-ს არჩეული საქართველოს ეროვნულ ყრილობის მიერ დღეს აცხადებს:

1) ამიერიდან საქართველოს ხალხი სუვერენულ უფლებათა მატარებელია და საქართველო სრულუფლებიანი დამოუკიდებელი სახელმწიფოა.

2) დამოუკიდებელი საქართველოს პოლიტიკური ფორმა დემოკრატიული რესპუბლიკა არის.

3) საერთაშორისო ომიანობაში საქართველო მუდმივი ნეიტრალი სახელმწიფოა.

4) საქართველო, დემოკრატიულ რესპუბლიკას სურს საერთაშორისო ურთიერთობის ცველა წევრთან კეთილმეზობლური განწყობილება დაამყაროს, განსაკუთრებით-კი მოსაზღვრე სახელმწიფოებთან და ერებთან.

5) საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა თავის საზღვრებში თანასწორად უზრუნველყოფს ცველა მოქალაქის სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებებს განურჩევლად ეროვნებისა, სარმუნოებისა, სოციალ მდგომარეობისა და სქესისა.

6) საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა განვითარების თვალსაზრისით ასპარეზს გაუხსნის მის ტერიტორიაზე მოსახლე ცველა ერს.

7) დამჯუმნებელი კრების შეკრებამდე მოელი საქართველოს მართვა-გამგების საქმეს უძლევება ეროვნული საბჭო, რომელიც შეესტული იქნება ეროვნულ უმცირესობათა წურმო-მადგენლებით, და დროებითი მთავრობა, რომელიც პასუხისმგებელია საბჭოს წინაშე.

თავი პირველი

ბოგარი ღებულობანი

მ უ ს ლ ი 1.

საქართველო არის თავისუფალი, დამოუკიდებელი და განუყოფელი სახელმწიფო.

შედმივი და უცვლელი ფორმა პოლიტიკური წყობილებისა არის დემოკრატიული რესპუბლიკა.

მ უ ს ლ ი 2.

საქართველოს დედა ქალაქი არის ტფილისი.

მ უ ს ლ ი 3.

საქართველოს სახელმწიფოებრივი ენა არის ქართული ენა.

მ უ ს ლ ი 4.

საქართველოს რესპუბლიკის დროშა არის—შვინდის ფერი ალამი შავი და თეთრი ზოლითა.

საქართველოს რესპუბლიკის ღერბი არის თეთრი გიორგი შვიდი მნათობით.

მ უ ს ლ ი 5.

ყოველ კანონსა და სავალდებულო დადგენილებას მხოლოდ მაშინ აქვს ძალა, უკეთუ გამოცხადებულია სათანადო წესით.

მ უ ს ლ ი 6.

სახელმწიფო ტერიტორიის გაცემა, დანაწილება და გაყიდვა შეუძლებელია.

სახელმწიფო ტერიტორიის გაფართოება ან სადავო საზღვრების შესწორება შეიძლება მხოლოდ კანონმდებლობითის წესით.

მ უ ს ლ ი 7.

აღმინისტრატიული დაყოფა და თვითმმართველ ერთეულთა საზღვრების დაწესება და შეცვლა სწარმოებს მხოლოდ კანონმდებულობითის წესით.

მ უ ს ლ ი 8.

კონსტიტუცია სახელმწიფოს უზენაესი კანონია. არ შეიძლება გამოქვეყნებულ იქნეს კანონი, დეკრეტი, ბრძანება ან განკარგულება, რომელიც კონსტიტუციის დებულებათა და მათი დედა აზრის წინააღმდეგია.

კონსტიტუციის შესჩულება და მისი პრინციპების განხორციელება კანონმდებლობასა და მართვა-გამგეობაში სახელმწიფოს ყოველი ხელისუფლების მოვალეობას შეადგენს.

მ უ ს ლ ი 9.

კონსტიტუციის მიღებამდე გამოცემული და გამოქვეყნებული კანონი და დეკრეტი ძალაში რჩება, უკეთუ კონსტიტუციისა და მის პრინციპებს არ ეწინააღმდეგება.

მ უ ს ლ ი 10.

ეს კონსტიტუცია ძალაშია შედმივ და შეუწყვეტლივ, იმ შემთხვევის გარდა, რომელიც ამავე კონსტიტუციის აქვს გათვალისწინებული.

მ უ ს ლ ი 11

დამტკიცებისა და მიღების შემდეგ კონსტიტუციის აქვეყნებს დამფუძნებელი კრება თავის წევრთა ხელმოწერით.

თავი გეორგ.

მ თ ქ ა ლ ა დ ე თ შ ა

მ უ ს ლ ი 12.

საქართველოს მოქალაქეობა მოპოვება წარმოშობით,
ქორწინებით და ნატურალიზაციით.

მ უ ს ლ ი 13.

საქართველოს მოქალაქეს არ შეუძლია იყოს იმავე დროს
სხვა სახელმწიფოს მოქალაქედ.

მ უ ს ლ ი 14.

საქართველოს მოქალაქეს შეუძლია უარი განაცხადოს
საქართველოს მოქალაქეობაზე მხოლოდ თავის სახელმწიფოებ-
რივ მოვალეობის შესრულების შემდეგ.

მ უ ს ლ ი 15.

მოქალაქეობის მოპოვებისა და დაკარგვის პირობებს დაწ-
ვრილებით კანონი განსაზღვრავს.

თავი გეორგ.

მოქალაქეის უფლებანი.

მ უ ს ლ ი 16.

მოქალაქენი კანონის წინაშე კველანი თანასწორნი
არიან.

მ უ ს ლ ი 17.

წოლებრივი განსხვავება არ არსებობს.

მ უ ს ლ ი 18.

ხარისხის მინიჭება გარდა აკადემიურისა აკადემულია.
ორგენი გაუქმებულია.

საომარ მოქმედების დროს თავის გამოჩენისათვის შეი-
ლება მიუცეს წარჩინების ნიშანი.

მ უ ს ლ ი 19.

სიკვდილით დასჯა გაუქმებულია.

მ უ ს ლ ი 20.

არ შეიძლება დასჯილ იქნეს ვინმე სხვაფრივ, ოუ არ სა-
სამართლოს წესით; გამონაკლისია კანონით განსაზღვრული
დისკიპლინარული წესი.

მ უ ს ლ ი 21.

ყოველი მოქალაქე გასამართლებულ უნდა იქნეს საერ-
თო წესით.

მ უ ს ლ ი 22.

პიროვნება ხელშეუხებელია; არ შეიძლება შეპყრობილ
ან სხვაფრივ თავისუფლებას მოკლებულ და პირაუდ გაჩე რე-
კილ იქნეს ვინმე, ოუ არ სასამართლოს ან საგამომძიებლო
ორგანოს დასაბუოებული ბრძანების ძალით.

მ უ ს ლ ი 23.

აღმინისტრაციას შეუქლია თვისი უფლებით შეიპყროს
ვინმე შემდეგ შემთხვევაში:

ა) როცა ბოროტმომქმედს ზე დანაშაულის ადგილას პიასწებს;

გ) როცა დანაშაულის ადგილას დაზარალებული, ან დაშისწებელი ვინმე ბოროტმომქმედს ხელს დააჭებს,

გ) როცა მას, ვიზედაც ეჭვია მიტანილი, რაიმე გასამტკუნებელი ნიფთი აღმოჩნდება, ან როცა მის ტანზე, ან მის პინაზე დანაშაულის აშკარა ნიშანი და კვალი აღმოჩნდება.

მ უ ს ლ ი 24.

დამნაშავის დაკავება შეუქლია კერძო პირსაც, თუ დაუშინულის ადგილას მიასწებს რა ამასთანავე აღმინისტრაციის მოსვლამდის მისი მიმალვა მოსალოდნელია.

მ უ ს ლ ი 25.

როგორც სასამართლოს ორგანოთა, ისე აღმინისტრაციის ბრძანებით შეპყრობილი, 24 საათის განმავლობაში ჯახლავს სასამართლოში უნდა იქნეს წარდგენილი; თუ სასამართლო ისეა დაშორებული, რომ 24 საათში დამნაშავის წარდგენა შეუძლებელია, ეს ვადა განგრძობილ უნდა იქნეს ადგილობრივ გარემოების მიხედვით, მხოლოდ არა უმეტეს 48 საათისა.

მ უ ს ლ ი 26.

სასამართლო ვალტებულია წარდგენილ პირს დაუყოვნებლივ, ყოველ შემთხვევაში არა უგვიანეს 24 საათისა, დაპიოთხოს; ხოლო შედეგ წერილობითი ბრძანება გასცეს ან მისი შეკურაბის განგრძობასა, ან დაუყოვნებლივ განთავისუფლებისავის.

მ უ ს ლ ი 27.

სასამართლოს სათანადო ორგანოები ვალტებულნი არიან, უკეთ რაიმე გზითა და საშვალებით ემცნოთ, რომ ვინმე ზემიარიშნულ წესთა დაზვევითაა შეპყრობილი, დაუყოვნე-

ბლივ გამოიძიონ საქმე და წერილებითი ბრძანება გასცენ ან მისი განთივისუფლებისა ან შეპყრობის განგრძობისა.

მ უ ს ლ ი 28.

ყოველი მოქალაქის ბინა შეუვალია; მხოლოდ სასამართლოს დადგენილებით შეიძლება მისი გაჩხებეკა კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევაში.

მ უ ს ლ ი 29.

კერძო მიწერ-მოწერა ხელშეუხებელია; მისი ამოხმა და გადასინჯვა შეიძლება მხოლოდ სასამართლოს დადგენილებით.

მ უ ს ლ ი 30.

ყოველი მოქალაქე მიმოსვლასა და შინადრობის არჩევაში სრულიად თავისუფალია; ამ უფლების შეზღუდვა მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილებით შეიძლება.

მ უ ს ლ ი 31.

ყოველი მოქალაქე სინდისის სრული თავისუფლებით სარგებლობს. მოქალაქის დევნა და მის პოლიტიკურ თუ სამოქალაქო უფლებათა შეზღუდვა სარწმუნოების ან რწმენის გამო არ შეიძლება. ყველას შეუძლია აღიაროს ის სარწმუნოება, რომელიც სურს, ან სარწმუნოება გამოიცვალოს, ან და არც ერთ კულტის არ ეკუთვნოდეს.

სარწმუნოებისა და რწმენის მომიზეზებით მოქალაქობრივი და პოლიტიკური მოვალეობის ასრულებაზე უარის თქმა არავის შეუძლია, გარდა ის შემთხვევისა, რომელიც ცალკე კანონით იქნება განსაზღვრული.

სარწმუნოებრივი ხასიათის აქტებს არავითარი გავლენა არა აქვს მოქალაქობრივ უფლებასა და მდგომარეობაზე.

მ უ ს ლ ი 32.

ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს სიტყვით, ბეჭვდით ან სხვა რამ ლონისძიებით თავისი აზრები გამოსთქვას და გაავრცელოს მთავრობის წინასწარ ნებადაუზრულებად. ყოველი

დანაშაულისათვის, ომელსაც იგი ასეთ შემჩხვევაში ჩაი-
დენს, პასუხს აგებს მხოლოდ სასამართლოს წინაშე.

მ უ ს ლ ი 33.

საქართველოს ოქსპუბლიკის მოქალაქეთ უფლება აქვთ
მთავრობის ნებადაუზრუნველყოდ შეიკრიბნენ საჯაროთ და უია-
რალოთ, ოფორტუნერები, ისე გარეთ.

მ უ ს ლ ი 34.

თუ კრებაშ დანაშაულის ხასიათი მიიღო, ადმინისტრა-
ციას შეუძლია დახუროს იგი.

მ უ ს ლ ი 35.

საქართველოს ოქსპუბლიკის მოქალაქეებს უფლება აქვთ
მთავრობის წინასწარ ნებადაუზრუნველყოდ დარღვეონ ხაზ ჩოფესით
და სხვა ყოველგვარი კავშირი, თუ მისი მიზანი კანონით არ
არის აკრძალული; კავშირის გაუქმება მხოლოდ სასამართლოს
დადგენილებით შეიძლება.

მ უ ს ლ ი 36.

გონიერივი, სავიზო და სამეურნეო-სამრეწველო პრო-
ფესიის თავისუფალი განვითარება უზრუნველყოფილია ოქს-
პუბლიკის კანონებით.

მ უ ს ლ ი 37.

პირადი და კოლექტიური პეტიციის უფლება უზრუნველ-
ყოფილია.

მ უ ს ლ ი 38

მუშათა გაფიცვა თავისუფალია.

მ უ ს ლ ი 39.

ორივე სქესის მოქალაქე თანასწორია, ოფორტუნერი პოლი-
ტიკური ისე სამოქალაქო, ეკონომიკურ და საოჯახო უფლე-
ბით.

მ უ ს ლ ი 40

ქორწინება ემყარება უფლებრივ თანასწორობასა და ნე-
ბასყოფლობას; ქორწინების ფორმასა და წესებს კანონი გან-
საზღვრავს.

ქორწინების გარეშე და ქორწინებაში შობილი უფლე-
ბითა და მოვალეობით თანასწორნი არიან. დედას უფლება
აქვს იძიოს და დამტკიცოს, ვინ არის მამა მის მიერ ქორ-
წინების გარეშე შობილისა; აგრეთვე ქორწინების გარეშე შო-
ბილს უფლება აქვს იძიოს თავისი მამა.

მ უ ს ლ ი 41.

პოლიტიკური დევნილი რესპუბლიკის ტერიტორიაზე
შემოხიზული, სხვა სახელმწიფოს არ გადაცემა.

მ უ ს ლ ი 42.

მოქალაქის უფლებათა დარღვევისათვის, ოფორტუნერი თანამ-
დებობის, ისე კერძო პირი მიეცემა პასუხისმგებაში, სისხლის
სამრთლის კანონების თმნახმად.

მ უ ს ლ ი 43.

ამბოხებისა ან ომის დროს, პარლამენტს უფლება აქვს
დროებით შეაჩეროს მოელს ოქსპუბლიკაში, ან ომელსამე მის
ნაწილში იმ უფლებათა გარანტია, რომელიც აღნიშნულია
შემდეგ მუხლებში: 19, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32,
33, და 38, ომის დროს-კი 21 მუხლში აღნიშნული გარან-
ტია იმ პირობით, რომ სამხედრო ხამართალში მიცემა შესა-
ძლებელია მხოლოდ მოქმედი ჯარის მიერ დაკავებულ ტერი-
ტორიაზე.

თუ პარლამენტი შეკრებილი არ არის, მთავრობას შეუჭ-
ლია თავის პასუხისმგებლობით შეაჩეროს ზემოაღნიშნულ გა-
რანტიათა მოქმედება, მხოლოდ დაუყოვნებლივ უნდა მოიწვი-
ოს პარლამენტი და თავის დადგენილება წარუდგინოს.

მ უ ს ლ ი 44.

დიდი ეპიდემიის დროს მთავრობას უფლება აქვს შეაჩე-

როს დროებით მე-22, 25, 26 და 30 მუხლში აღნიშნულ უფლებათა გარანტია, რამდენადც ამას ეპიდემიასთან ბრძოლა მოითხოვს.

მუხლი 45.

კონსტიტუციაში ჩამოთვლილი გარანტია და უფლება არ უარყოფს სხვა გარანტიასა და უფლებას, რომელიც იქ არის მოხსენებული, მაგრამ თავისთავად გამომდინარებს კონსტიტუციის მიერ აღიაჩებული პრინციპებისაგან.

თავი მოთხოვთ

მარტინ ჭიათურე

მუხლი 46.

საქართველოს რესპუბლიკის წარმომადგენლობითი ორგანო არის „საქართველოს პარლამენტი“, რომელიც შესლებება საყოველთაო, თანასწორი, პირდაპირი, ფარული და პროპორციული წესისაგბრ არჩეულ დეპუტატებისაგან. ორჩევნებში მონაწილეობის უფლება აქვს სქესის განურჩევლად ყოველ სრულუფლებიან მოქალაქეს, რომელსაც ოცი წელი შესრულებია.

პარლამენტი აირჩევა სამი წლის ვადით.

მუხლი 47.

პარლამენტის არჩევნების წესს განსაზღვრავს ცალკე, კანონი.

მუხლი 48.

პარლამენტის წევრი პასუხისმგებაში არ მიეცემა იმ ანრისა და შეხედულებისათვის, რომელსაც გამოსთქვამს თავის მოვალეობის ასრულების დროს.

პარლამენტის წევრის პიროვნება ხელშეუხებელია; არ შეიძლება შეპყრობილ ან სამართალში მიცემულ იქნეს იგი, ვიდრე პარლამენტის წევრად ითვლება, თუ თვით პარლამენტმა ამის ნება არ დართო. გამონაკლისია ისეთი შემთხვევა, როცა დანაშაულის ჩადენაზე მიასწრებენ.

ეს შემთხვევა დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს პარლამენტს;

შეპყრობილი ან სამართალში მიცემული პარლამენტის წევრი განთავისუფლებულ უნდა იქნეს, თუ პარლამენტი ამას მოითხოვს.

მ უ ს ლ ი 49.

პარლამენტის წევრს, უფლება აქვს ჩვენება არ მისცეს იმ ფაქტების გამო, რომელიც მას გაანდვეს, როგორც დეპუტატს. ეს უფლება არ ეკარგება მაშინაც, როცა დეპუტატად აღარ ითვლება.

მ უ ს ლ ი 50.

პარლამენტის წევრებს მიეცემათ კანონით განსაზღვრული გასამრჯველო.

მ უ ს ლ ი 51.

პარლამენტის წევრობისა, მოხლეობისა და პროფესიის შეუთავსებლობის საკითხს განსაზღვრავს კინონი.

მ უ ს ლ ი 52.

ხელმწიფები ეკუთვნის შთელს ერს. პარლამენტი ამ კონსტიტუციის ფარგლებში ახორციელებს ერის ხელმწიფებას.

მ უ ს ლ ი 53.

პარლამენტი გამოსცემს კანონსა, დეკრეტსა და დადგენილებას; მათი გამოქვეყნების წესი ცალკე კანონით, იქნება განსაზღვრული.

მ უ ს ლ ი 54.

პარლამენტის უფლებაა:

- ა) კანონმდებლობა;
- ბ) უმაღლესი გამგებლობა რესპუბლიკის ჯარისა და საზოადო ყოველი შეიარაღებული ძალისა;
- გ) ომის გამოცხადება;
- დ) დამტკიცება საზავო, სავაჭრო და ამგვარ ხელშეკრულობისა უცხო სახელმწიფოებთან;
- ე) ამნისტია;
- ვ) ბიუჯეტის დამტკიცება;
- ზ) საშინაო და საგარეო სესხის აღება;

ც) თანამდებობის პირთა არჩევა, კონსტიტუციით ან კანონით მისდა მიკუთვნებული, და

თ) საერთო კონტროლი აღმასრულებელი ხელისუფლებისა.

მ უ ს ლ ი 55.

პარლამენტის სხდომა საჯაროა; მაგრამ პარლამენტის შეუძლია განსაკუთრებული დადგენილებით თავის სხდომა, ან ნაწილი სხდომისა ფარულად გამოაცხადოს.

მ უ ს ლ ი 56.

პარლამენტი თვითონ გაარჩევს თავის წევრთა არჩევნების კანონიერებას და გადასწყვეტს ყოველსავე დავას ამ საგანზე.

მ უ ს ლ ი 57.

პარლამენტი ყოველ საკითხს სწყვეტს ხმის მარტივი უმრავლესობით, თუ რეგლამენტით ან კანონით სხვა წესი არ არის მიღებული.

მ უ ს ლ ი 58.

პარლამენტის გახსნა მხოლოდ მაშინ შეიძლება, თუ დეპუტატთა საერთო რიცხვის ნახევარზე მეტი გამოცხადდა.

მ უ ს ლ ი 59.

პარლამენტის წევრთ უფლება აქვთ მთავრობის მიშართ შეკითხვის შეტანისა და კითხვის მიცემისა. წესი შეკითხვის შეტანისა და კითხვის მიცემისა განისაზღვრება კანონით ან რეგლამენტით.

პარლამენტის უფლება აქვს დანიშნოს საგამომძიებლო (საანკეტო) კომისია.

მ უ ს ლ ი 60.

პარლამენტი თვითონ განსაზღვრავს რეგლამენტით თავის მოქმედების წესს.

მ უ ხ ლ ი 61.

პარლამენტი იკრიბება ყოველწლივ ნოემბრის პირველ კვირა დღეს. ახალი პარლამენტის არჩევნები ინიშნება შემოდგომაზე, ერთსა და იმავე დროს მთელს რესპუბლიკაში, იმ ვარაუდით, რომ ახლად არჩეული დეპუტატები დაესწარენ პარლამენტის გახსნას.

მ უ ხ ლ ი 62.

პარლამენტის მუშაობის დროებით შეწყვეტა შეიძლება მოხდეს მხოლოდ პარლამენტის გადაწყვეტილებით.

როცა პარლამენტის მუშაობა შეწყვეტილია, მისი მაწვევის უფლება განსაკუთრებულ შემთხვევისათვის აქვს მთავრობას, ან პარლამენტის პრეზიდიუმს.

პარლამენტის შეკრება სავალდებულოა, თუ ამას დეპუტატთა ერთი მეოთხედი მოითხოვს.

მ უ ხ ლ ი 63.

ინიციატივის უფლება ეკუთვნის:

- ა) პარლამენტის ყოველ წევრს, და
- ბ) 5,000 ამომრჩეველს.

მ უ ხ ლ ი 64.

თუ რცდაათი ათასშია ამომრჩეველში წერილობის მოითხოვა, პარლამენტი ვალდებულია ახლად მიღებული კანონი სარეფინდუმოთ ხალხს წარუდგინოს.

რეფერენდუმის წესს განსაზღვრავს კანონი.

მ უ ხ ლ ი 65.

პარლამენტი ყოველწლივ იჩქვს პრეზიდიუმს.

თავი გენერალი.

აღმასრულებელი ხელისუფლება.

მ უ ხ ლ ი 66.

უმაღლესი მართვეს ბის აღმასრულებელი ხელისუფლება ეკუთვნის რესპუბლიკის მთავრობას.

მ უ ხ ლ ი 67.

მთავრობას ჰყავს თავმჯდომარე, რომელსაც იჩქვს პარლამენტი ერთი წლის ვაჟით. ერთი და იგივე პირი შეიძლება არჩეულ იქნეს ზედ ზოლოდ ორჯერ.

მ უ ხ ლ ი 68.

მთავრობის დანარჩენ წევრებს—მინისტრებს იშვევს მთავრობის თავმჯდომარე რესპუბლიკის იმ მოქალაქეთაგან, რომელთაც პარლამენტის არჩევნებში მონაწილეობის უფლება აქვთ.

მ უ ხ ლ ი 69.

მთავრობის წევრს არ შეუძლია იმავე დროს რამე სხვა თანამდებობა ეჭიროს, ან რომელსამე პროფესიის მის დევლებს; შეუძლია იყოს მხოლოდ პარლამენტის წევრი და აღგილობრივი თვითმართველობის ხმასანი.

მ უ ხ ლ ი 70.

მთავრობის თავმჯდომარეს ენიჭება რესპუბლიკის უმაღლესი წარმომადგენლობა; იგი ნიშნავს ელჩებს სხვა სახელმწიფოებში და უცხოეთის ელჩები წარმოიგზავნებიან მასთან.

განსაკუთრებულ გარემოებაზე, უკეთუ მთავრობის დადგენილების გამოტანა დაბრკოლებულია თავმჯდომარეს შეუძლია გამოიწვიოს რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალა, რაც დაუყოვნებლივ უნდა მოხსენდეს პარლამენტის.

თავმჯდომარე გამოსცემს ბრანგებასა და განკარგულებას კანონის აღსრულებისათვის, მაგრამ უფლება არა აქვს კანონის მოქმედება შეჩეროს, ან მისი შესრულება დაბრკოლოს.

მთავრობის თავმჯდომარეს უფლება აქვს თავის განკარგულებით დანიშნოს რევიზია მართველობის ამა თუ იმ დარგისა, აღგილის ან მოვლენისა კანონში აღნიშნულ წესისაგრძნო.

თავმჯდომარეს არა აქვს არავითარი განსაკუთრებული უფლება, იმის გარდა რაც, ამ კონსტიტუციით არის მისდა მიკუთვნებული.

მუხლი 71.

მთავრობის თავმჯდომარეს ჰყავს მოადგალე, რომელიც ასრულებს მის მოვალეობას მთავრობაში.

მუხლი 72.

მთავრობის საერთო უფლება და მოვალეობაა:

ა) რესპუბლიკის საქმეთა უმაღლესი მართვა-გამგეობა, თანახმად კანონისა;

ბ) თვალ-ყურის დეკრიტი და აღსრულება კონსტიტუციისა და კანონებისა;

გ) წირდების პარლამენტის წინაშე თავის კანონპროექტისა, აგრეთვე დასკვნისა იმ კანონპროექტის შესხებ, რომელიც პარლამენტისა ან ხალხის ინიციატივით არის შემოსული;

დ) დაცვა რესპუბლიკის საგარეო ინტერესებისა,

ე) უზრუნველყოფა რესპუბლიკისა გარეშე განსაცდელი-საგან და დაცვა მისი დამოუკიდებლობისა;

ვ) ზრუნვა შინაური წესიერებისა და უშიშროების დაცვისათვის.

მოულოდნელ შემთხვევაში, თუ საჭიროებამ მოითხოვა, მთავრობას უფლება აქვს თავის დადგენილებით გამოიყვანოს შეიარაღებული ძალა, ვალით არა უმეტეს 21 დღისა. უკეთუ მეტის ვადით დასჭირდა, პარლამენტისაგან უნდა მიიღოს ნებართვა.

ზ) განაგოს ფინანსები, სწავლი თანახმად კანონისა, და ყოველ წლივ წარუდგინოს პარლამენტს შემოსავალ-გასავლის სავარაუდო აღზიცხვა (ბიუჯეტი);

ც) ანგარიში აძლიას პარლამენტს თავის მოქმედებისა და წელიწადში ერთხელ მაინც წარუდგინოს მოხსენება სა-კართველოს შინაგან და საგარეო მდგრამა რეობის შესახებ; წარუდგინოს აგრეთვე განსაკუთრებული მოხსენება, უკეთუ პარლამენტმა მოითხოვა, და

თ) შეასრულოს ყოველივე, რაც კანონს ან პარლა-მენტს მისთვის დაუვალებია.

მუხლი 73.

რესპუბლიკის დანარჩენ საქმეთა მართვა-გამგეობა განა-წილებულია მთავრობის წევრთა შორის. თვითეული მათგანი დამოუკიდებლად და პარლამენტის წინაშე საკუთარი პასუხის-მგებლობით განაგებს მისთვის მინდობილ უწყებას და უნდა გა-და უგეს, როცა პარლამენტის პარდაპირი დადგენილებით დაჰ-კარგავს მის ნდობას.

მინისტრს უფლება აქვს პარლამენტში ხმის მიცემისა მხოლოდ მაშინ, როცა დეპუტატიდ იჩიცხება.

მთავრობის თავმჯდომარე პასუხისმგებელია პარლამენ-ტის წინაშე საერთო პოლიტიკისათვის, ვალ დებულია დაე-წირჩილოს პარლამენტის დადგენილებას და ასრულოს იგი და ამის მიხედვით, თუ საჭიროა გამოსცვალოს ცალკე მი-ნისტრი ან გარდაქმნას მოელი კაბინეტი.

მუხლი 74.

მთავრობის ყოველ წევრს უფლება აქვს პარლამენტისა და მისი კომისიის სხდომას დაესწროს. თუ მინისტრმა მო-ითხოვა, პარლამენტი და მისი კომისია ვალ დებულია მოუს-მინოს. თავის მხრით პარლამენტისა და კომისიის მოთხოვ-ნით მინისტრიც ვალ დებულია სხდომაზე გამოცხადდეს და ახსნა-განმარტება მისცეს.

მუხლი 75.

კონსტიტუციის დარღვევისათვის მთავრობის თავმჯდო
მარე და მთავრობის წევრები პასუხისმგებელი არიან სასა-
მართლოს წინაშე. მათი პასუხისმგებაში მიცემა შეუძლია მხო-
ლოდ პარლამენტს. მათი გასამართლება საერთო წესით
სწარმოებს.

თავი 80 გემობები.

სასამართლო

მუხლი 76.

საქართველოს რესპუბლიკის მთელ ტერიტორიაზე ორ-
სებობს ერთი უმაღლესი სასამართლო—სენატი, რომელსაც
იჩიებს პარლამენტი. სენატი მოვალეა:

- ა) ოფალუური ადევნოს კანონის დაცვასა, და
- ბ) განაგოს სასამართლო ნაწილი, როგორც საკასაციო
სასამართლომ.

მუხლი 77.

სამოქალაქო, სისხლისა და ადმინისტრატიული სამართ-
ლოს საქმეთა საწარმოებლად არსებობს მუდმივი სასამართ-
ლოები.

სასამართლოს ორგანიზაცია, იურისდიქცია და კომპე-
ტენცია განისაზღვრება კანონით.

მუხლი 78.

სასამართლო დამოუკიდებელია და მხოლოდ კანონის
ემორჩილება.

მართლმსაჯულება სწარმოებს საქართველოს დემოკრა-
ტიული რესპუბლიკის სახელით.

მუხლი 79.

სასამართლოს არც ერთი განაჩენი არ შეიძლება გაუქ-
მებულ, შეცვლილ, ან შეჩერებულ იქნეს კანონმდებელი,
აღმასრულებელი ან ადმინისტრატიული ორგანოს მიერ.

მუხლი 80.

სასამართლოს სხდომა საჯაროა; მხოლოდ განსაკუთრებ-

ბულ შემთხვევაში, როდესაც ამას მოითხოვს ზნეობისა და საზოგადო მშვიდობიანობის დაცვის ინტერესი, სხდომა შეიძლება კარდახურულ იქნეს თვით სასამართლოს დადგენილებით.

მუხლი 81.

შეიძლება სისხლის სამართლის, და აგრეთვე, პოლიტიკურის და ბეჭვილითი დანაშაულისათვის არსებობს ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი.

მუხლი 82.

მოსამართლე აირჩევა ვალით. არჩევის წესი და პირობა, რომელსაც უნდა აქმაყოფილებდეს მსაჯული, კანონით განისაზღვრება.

მუხლი 83.

არ შეიძლება სასამართლოს წევრის ერთი ადგილიდან მეორეზე გადაყვანა მისი სურვილის წინააღმდეგ, გარეშე სასამართლოს დადგენილებისა.

თანამდებობიდან მისი დროებით გადაყენება შეიძლება მხოლოდ მაშინ, როცა სამართალში ან გამოძიებაში არის მიცემული.

სრულიად დათხოვნა-კი შეიძლება სასამართლოს განაჩენის ძალით.

თავი 83 მდგრადი

სახელმწიფო ფინანსები

მუხლი 84.

არცერთი სახელმწიფო გადასახადი არ შეიძლება დაწესებულ ან აკრეფილ იქნეს, თუ წინასწარ პარლამენტის მიერ არ იქნა დადასტურებული.

შენიშვნა: ადგილობრივი თვითმართველობის გადასახადთა დაწესების უფლებას ცალკე კანონი განსაზღვრავს.

მუხლი 85.

სახელმწიფო გადასახადისაგან ვერავინ განთავისუფლდება, თუ არ კანონის ძალით.

მუხლი 86.

თუ არ კაკონის ძალით არავითარი პენსია, ჯილდო და საზოგადოთ ხარჯი აო შეიძლება გაღებულ იქნეს სახელმწიფო ხაზინიდან.

მუხლი 87.

პარლამენტის წებადაურთველად არ შეიძლება აღებულ იქნეს სახელმწიფო სესხი და ან რამე ფინანსიური ვალდებულება.

მუხლი 88.

სახელმწიფოს ყოველი შემოსავალ-გასავალი ბიუჯეტში უნდა იქნეს აღნიშნული. ბიუჯეტი ყოველწლივ უნდა წარედგინოს პარლამენტს დასამტკიცებლად.

მუხლი 89.

თუ ბიუჯეტის დამტკიცება პარლამენტმა ვერ მოასწორ საანგარიშო წლის დამდეგამდე, მთავრობას უფლება ეძლევა სახელმწიფო ხარჯები ახალი ბიუჯეტის დამტკიცებამდე წინა

შლის ბიუჯეტის მიხედვით დაპოაროს პარლამენტის ნებართვით.

მუხლი 90.

ხარჯის გადატანა ბიუჯეტის ერთი პარაგრაფიდან მეორეში არ შეიძლება პარლამენტის ნებადაუზოველად.

თავი მიხმა.

სახელმწიფო კონცერტი.

მუხლი 91.

სახელმწიფო კონცერტის ექვემდებარება:
 ა) სახელმწიფო ბიუჯეტის სისტემით ას ჩულება;
 ბ) სახელმწიფოს ყოველნაირი შემოსავალი და გასავალი;
 გ) მთავრობის და სხვა და სხვა უწყების ხარჯთაღრიცხვა
 და ანგარიში, და
 დ) ადგილობრივი თვითმართველობის ფინანსები კანონის თანახმად.

მუხლი 92.

სახელმწიფო კონცერტის ირჩევს პარლამენტი. იგი
 არ ითვლება მინისტრთა კაბინეტის წევრად, მაგრამ აღჭურ-
 ვილია მინისტრის უფლებით და პასუხის მგებელია შხოლოდ
 პარლამენტის წინაშე. იგი ყოველწლიურად ანგარიშს უდგენს
 პარლამენტს.

მუხლი 93.

კონცერტის ორგანიზაცია და მოქმედების წესი განსაზღვრულია კანონით.

თავი მეცნიერ.

სახულმწიფო თავდაცვა.

მუხლი 94

ყოველი მოქალაქე ოქსპუბლიკისა ვალდებულია პირადად
მოიხადოს სამხედრო ბეგაზა კანონის თანახმად.

მუხლი 95

სამხედრო ძალთა დანიშნულება არის დაცვა ოქსპუბლიკისა და მისი ტერიტორიისა.

მუხლი 96

სამხედრო ბეგაზის ვადა და სამხედრო ძალთა ყოველი
მოწყობის წესი განისაზღვრება კანონით.

მუხლი 97

სამხედრო ბეგრის მოსახდელად გასაწვევ ახალგაზრდათა
რა ადენობას ყოველწლივ პარლამენტი ამტკიცებს.

თავი მეათე.

ადგილობრივი თვითმართველობა არის იმავე ღრმის ორ-
განო ადგილობრივი მართველობისა და განაგებს ადგილობრივ
გამგეობის კულტურულ განმანათლებელ და სამეურნეო საქ-
მეებს თავის ტერიტორიის ფარგლებში.

მუხლი 98.

ადგილობრივი თვითმართველობა არის იმავე ღრმის ორ-
განო ადგილობრივი მართველობისა და განაგებს ადგილობრივ
გამგეობის კულტურულ განმანათლებელ და სამეურნეო საქ-
მეებს თავის ტერიტორიის ფარგლებში.

მუხლი 99.

ადგილობრივი თვითმართველობის ორგანიზაცია, უფლე-
ბა-მოვალეობა და მართვა-გამგეობის წესი განისაზღვრება კა-
ნონით.

მუხლი 100.

ადგილობრივი თვითმართველობას უფლება აქვს გამოსცეს
სავალდებულო დადგენილება თანახმად კანონისა.

მუხლი 101.

ადგილობრივი თვითმართველობა ირჩევა საყოველთაო,
პირდაპირი, თანასწორი, ფარული და პროპორციული საარ-
ჩევნო წესით.

მუხლი 102.

ადგილობრივი თვითმართველობის და დაგენილება და გან-
კარგულება შეიძლება გაუქმებულ იქნეს მხოლოდ სასამართ-
ლოს წესით.

მუხლი 103.

მთავრობის ცენტრალ ირგანოებს უფლება აქვთ შეაჩე-
რონ ადგილობრივი თვითმართველობის დადგენილება და გან-
კარგულება, თუ იგი ჭრინააღმდეგება კანონს ხოლო ვალდე-

ბულნი არიან საქმე დაუყოვნებლივ სასამართლოს გადასცენ.
წესი და პირობა შეჩერებისა განისაზღვრება კანონით.

მ უ ხ ლ ი 104.

ა დგილობრივი თვითმართველობა მართვა-გამგეობის საქ-
მეში ემორჩილება მთავრობის ცენტრალ ორგანოებს.

მ უ ხ ლ ი 105.

იმ საგნებს, რომლი, შესახებაც ადგილობრივი თვითმარ-
თველობის დადგენილება დამტკიცებულ უნდა იქნეს ცენტ-
რალ ხელისუფლების მიერ, განსაზღვრავს კანონი.

მ უ ხ ლ ი 106.

ა დგილობრივ თვითმართველობას ენიჭება საბიუჯეტო
უფლება, ცალკე კანონით განსაზღვრული.

თავი მთხოვთ გენერალი.

ავტორმიზრი მმართველობა.

მ უ ხ ლ ი 107.

საქართველოს რესპუბლიკის განუყოფელ ნაწილებს-აფე-
ზეოს სოხუმის ოლქი, სამუსლიმანო საქართველოს (ბათომის
მხარე) და ზაქათალას ზაქათალის ოლქი, ენიჭებათ ადგილო-
ბრივ საქმებში ავტონომიური მმართველობა.

მ უ ხ ლ ი 108.

წინა მუხლში მოხსენებულ ავტონომიურ მმართველობა-
თა დებულებანი შემუშავებულ იქნება ცალკე კანონით.

თავი მეორებითი

სწავლა-კანათლება და სკოლა.

მუხლი 109

ხელოვნება, მეცნიერება და მათი სწავლება თავისუფალია; სახელმწიფოს მოვალეობაა მფარველობა გაუწიოს და ხელი შეუწყოს მათ განვითარებას.

მუხლი 110

პირველდაწყებითი სწავლა საყოველთაო, უსასყიდლო და სავალდებულოა: საზოგადო სკოლების სისტემა ერთს ორგანიულ მოლიანობას წარმოადგენს, სადაც პირველდაწყებითი სკოლა საფუძველია საშეალო და უმაღლესი სკოლისა.

სწავლა-განათლება ყველა საფეხურის სკოლებში საერთო.

მუხლი 111.

სახელმწიფო მიზნათ ისახავს: პირველდაწყებით სკოლაში უღარისეს ბავშვებს საზრდო, ჩასაცმელ-დასახური და სასწავლო ნივთები უფასოდ მიეცეს. ამ მიზნის გასახორციელებლიდ სახელმწიფო და აღვილობრივი თვითმართველობანი თავის შემოსავლის ერთ ნაწილს გადასდებენ ყოველ წლიურად.

მუხლი 112.

კერძო თაოსნობით დაარსებული სკოლა ემორჩილება საერთო სასკოლო კანონს.

თავი მეორებითი.

სოციალ-კონსისტური უფლებანი.

მუხლი 113.

რესპუბლიკა ზრუნავს თავის მოქალაქეთა ლიტერატური არსებობისათვის.

მუხლი 114.

საკუთრების იძულებითი ჩამორთმევა ან კერძო ინიციატივის შეზღუდვა შეიტენდა მხოლოდ სახელმწიფო უფლებები, საზოგადოებრივი და კულტურული საჭიროებისათვის ცალკე კანონში განსაზღვრული წესით. ჩამორთმეულ ქონებაში მიეცემა სათანადო საფასური თუ კანონში სხვა გვარად არ არის განსაზღვრული.

მუხლი 115.

რესპუბლიკას აქვს საკუთარი სააღებ-მიმცემო და სამჩერველო მეურნეობა, რომლის გაფართოვება და ერთი მოლიანი საზოგადოებრივი მეურნეობის შექმნა მისი მთავარი მიზანია.

რესპუბლიკა ხელს უწყობს ადგილობრივ თვითმართველობის ორგანოთა ასეთსავე მეურნეობის გაფართოვებას და გაღიყებას.

ჩებსპუბლიკას შეუქლია კანონმდებლობის გზით გაასაზრებოს ის სავაჭრო-სამჩერველო და სასოფლო სამეურნეო დარგი და წარმოება, რომელიც ამისთვის გამოსაღებია.

მუხლი 116.

წვრილი მწარმოებლის—სიფლის მეურნის, ხელოსანის, შინამზეწევლის—შემოსის ნაყოფის დაცვა კერძო პირთა ექსპლოატაციისაგან სახელმწიფოს განსაკუთრებული საზრუნავი საგანია.

რესპუბლიკის განსაკუთრებული საზრუნავია აგრეთვე სოფლის მეურნეობის აუვავება; მიწის დამუშავება და გამო-

უენება შეადგენს მიწის მფლობელის მოვალეობას საზოგადოების წინაშე.

მუხლი 117.

შრომა საფუძველია რესპუბლიკის არსებობისა და მისი უზრუნველყოფა რესპუბლიკის განსაკუთრებული მოვალეობაა.

მუხლი 118.

რესპუბლიკის კანონმდებულობით ადგილობრივ თვითმართველობას ევალება დააარსოს შრომის ბირეა, საშვამავლო კანტონია და სხვა ამგვარი დაწესებულება, რომელიც აღნუსხვას უმუშევრობა და შეამავლობას გაუწევს სამუშაოს შონიაში. ასეთი დაწესებულების ხელმძღვანელობა რეგანოში მუშათა ჭავჭირის წარმომადგენელთა ჩიკვი ნახევარზე ნაკლები არ უნდა იყოს.

მუხლი 119.

უმუშევრად დარჩენილ მოქალაქეს მიეკეთ დახვარება სამუშაოს აღმოჩენით ან დაზღვევის სახით.

მუხლი 120.

მოხუცებულობით, დავადგბით თუ სხვა მიზეზით შრომის უნარს მოკლებული მოქალაქე, რომლისთვისაც ზრუნვა კანონით ან ჩვეულებით დავალებული არა იქვს მემკვიდრეს, მზრუნველის, მწარმოებელს ან სხვა კერძოსა თუ საზოგადოებრივ დაწესებულებას, და რომელსაც არსებობის სახსარი არ მოქმედება, მიღებს დახმარებას სახელმწიფო ხაზინიდან დაზღვევით ან სხვა სახით. ასევე დახმარება ხაზინა, უკეთუ მემკვიდრეს ან მზრუნველს შრომის უნარდაკარგულის რჩენა არ შეუძლია.

მუხლი 121.

დაქიავებული მუშა, რომელიც მოხუცებულობით, დავავებით ან სხვა მიზეზით დაპარგივს საკვებით ან ნაწილობრივ შრომის უნარს, მიღებს დახმარებას დაზღვევის სახით იავის ხელფასის კვალობაზე. დასაზღვევი თანხა უნდა შესდგეს დამქირავებელზე შეწერილ საგანგებო გადასახისაგან.

მუხლი 122.

გარუ საგანგებო ან ამ მიზნით შეწერილი გაუასახადისა ზემოაღნიშნულ მოვალეობათ ისას რულებლათ რესპუბლიკის შემოსავლიდან უნდა გადაიღოს ყოველ წლიურად განსაზღვრული ნაწილ..

მუხლი 123.

ნორმალი სამუშაო დრო დაქიავებულთათვის არ უნდა აღმატებოდეს კვირაში 48 საათს; ამასთანავე კვირაში ერთხელ მუშა უნდა ისვენებდეს განუწყვეტლივ 42 საათს. გამონაკლისს სამუშაო დროის შესახებ განსაზღვრავს კანონი.

სასოფლო მუხნეობასა და სხვა სასეზონო წარმოებაში სამუშაო დროის შეფარდება განსაკუთრებულ პირობებით განისაზღვრება კანონით.

მუხლი 124.

წარმოებაში 16 წლის ყმაშვილის შრომა აკრძალულია; 16—18 წლის მოზარდთათვის სამუშაო დრო განისაზღვრა რება : ; საათით დღეში; მოზარდთა და საზოგადოებული თვის ღამით მუშაობა აკრძალულია.

მუხლი 125.

რესპუბლიკის საზრუნავი სა ანია განსაზღვროს მინიჭებული ხელფასი და შრომის ნორმალი პარობენი წარმოებაში.

არსდება შრომის ინსპექცია და სანიტარული ზედამხედველობა, რომელიც დამუკიდებელი უნდა იყოს დამქირავებელთაგან.

მუხლი 126.

განსაკუთრებული კანონი დაიცავს ქალთა შრომას წარმოებაში. აკრძალულია ქალის მუშაობა დედობისათვის მავნე წარმოებაში; მუშა ქალი მმობიარების დროს არა ნაკლებ ორი თვისა თავისუფალია მუშაობისაგან ჯამაგირის მოუსპობლად; დამქირავებელს ევალება ძუძუმწოდა ბავშვთა მოსავლელად შესაფერ გარემოებაში ამყოფის მუშა ქალები.

მუხლი 127.

შრომის დამცველ კანონების დაზღვევისათვის დამნაშავენი პასუხს ავებენ სისხლის სამართლის წესით.

მუხლი 128.

რესპუბლიკას და ადგილობრივ მმართველობას ევალება დედობის და ბავშვების დაცვისათვის მზრუნველობა.

თავი გეთოთხემი.

როგორიც უმცირისობათა უფლებანი.

მ გ ხ ლ ი 129.

ა რ შეიძლება შეიზღუდოს საქართველოს ოესპუბლიკის ომელიმე ეროვნული უმცირესობის თავისუფალი სოციალ-ეკონომიკური და კულტურული განვითარება, განსაკუთრებით მისი დედა-ენით სწავლა-აღზრდა და ეროვნულ-კულტურულ საქმეთა შინაური სართვა-გამგეობა.

ყველას აქვს უფლება სწავლას, ჰაბეჭდოს და ილაპარაკოს დედა-ენაზე.

მ გ ხ ლ ი 130.

ეროვნულ უმცირესობისაგან შემდგარი ადგილობრივ თვითმართველობის ერთეულებს (თემი, ერობა, ქალაქი) უფლება აქვთ შეერთდნენ და დააარსონ ეროვნული კავშირი თავის კულტურულ-განმანათლებელი საქმეების უკეთ მოსაწყობად და გასაძლოლად კონსტიტუციისა და კანონის ფარგლები.

ეროვნულ უმცირესობას, ომელსაც ასეთი თვითმართველობის ორგანოები არ მოებოვება, შეუძლია ამის გარეშეც შეადგინოს ეროვნული კავშირი ამ მუხლში აღნიშნული უფლებითა და კომპეტენციით.

ეროვნულ კავშირში შესვლა ხდება სალაპარაკო ენის მიხედვით.

ეროვნულ უმცირესობათა კულტურულ-განმანათლებელ საქირებათა დასაქმაყოფილებლად სახელმწიფო და თვითმართველობათა ბიუჯეტითან გადაიდება ფინანსიური საშვალებები პროპორციულად მცხოვრებთა რაოდენობისა.

მ გ ხ ლ ი 131.

ა რ შეიძლება შეიზღუდოს ვისიმე პოლიტიკური და მოქალაქებრივი უფლება ეროვნულ კავშირში მონაწილეობისათვის.

მ გ ხ ლ ი 132.

ყველ ეროვნულ კავშირს შეუქლია აღსრული და დაიცვას სასამართლოს წინაშე ის საქმე, ომელიც ეხება კონსტიტუციითა და კინონით მინიჭებულ ეროვნულ უმცირესობის უფლების დარღვევას.

მ გ ხ ლ ი 133.

საქართველოს ოესპუბლიკის ყველ მოქალაქეს თანასწორი უფლება აქვს მიიღოს სახელმწიფო, სამოქალაქო, სამხედრო და საქალაქო თუ საერობო სამსახური.

მ გ ხ ლ ი 134.

ეროვნულად ნაიერი ადგილობრივი მთათველობა ვალდებულია სწავლა-განათლებასთვის გადად-ბული თანხით დაარსოს საკუთარი რიცხვისკოლების და კულტურულ-განმანათლებელ დაწესებულებისა მოქალაქეთა ეროვნულ შედგენილობის პროცესის მიხედვით.

მ გ ხ ლ ი 135.

ეროვნულ უმცირესობის სკოლაში სწავლება სწარმოებს ბავშვის თალაპარაკო ენაზე.

მ გ ხ ლ ი 136.

ა უგილობრივ მთათველობის ფარგლებში, სადაც ერთი ომელიმე ეროვნული უმცირესობა აღმატება ყველა მოქალაქეთა $20^{\circ}/\text{o}$ -ს, ამ ეროვნულ უმცირესობის მოთხოვნით მსჯელობა და საქმის წარმოება, სახელმწიფო და საზოგადოებრივ დაწესებულებაში შემოღებულ უნდა იქნეს სახელმწიფო ენასთან ერთად მის დედა-ენაზედაც.

მ გ ხ ლ ი 137.

არა ქართველ დეპუტატს, ომელმაც სახელმწიფო ენა საქმაოდ არ იცის, შეუძლია პარლამენტში სიტყვა წარმოსაქვას დედა-ენით, ომლის სწორ თარგმანს წინასწარ წარუდგენს პარლამენტის პრეზიდიუმს.

დაწვრილებით წესს განსაზღვრავს კანონი.

თავი მესაფეთი

ს ა ხ ე ლ ბ წ ი ფ თ მ თ ხ ე ლ ე ნ ი

მ უ ხ ლ ი 138.

საქართველოს მოქალაქე შეიძლება მიღებულ იქნეს ყოველ თანამ დებობაზე, თუ კანონის შოთხოვნილებას აკმაყოფილებს.

მ უ ხ ლ ი 139.

მოხელე ან თანამდებობის პირი შეიძლება გადაყენებულ ან დისკიპრინარულ წესით დასჯილ იქნეს იმ დაწესებულების ან უფროსის განკარგულებით, ვისგანაც იყო მიღებული; ხოლო სამსახურიდან სრულიად დათხოვნის წესს განსაზღვრავს კანონი.

მ უ ხ ლ ი 140.

თვითეული მოხელეს აქვს უფლება პენსიის მიღებისა. მოხელისა და მისი ოჯახის წევრთა მიერ პენსიის მიღების პრობას განსაზღვრავს კანონი.

მ უ ხ ლ ი 141.

თვითეული მოხელე პასუხისმგებელია სასამართლის წინა-შესაერთო წესისაება.

მოქალაქეს უფლება აქვს პასუხისმგებაში მისცეს ყოველი მოხელე საზოგადო წესით მისი დანაშაულისათვის.

მოქალაქეს უფლება აქვს მოსთხოვის მოხელის უკანონო მოქმედებით მიყენებულა ზარალის ანაზღაურება სახელმწიფოს.

ანაზღაურების წესი და პირობა განისაზღვრება კანონით.

თავი მეთხვემეთი

ს ა ხ ე ლ ბ წ ი ფ თ დ ა 13 ლ ე ნ ი ს ი ს .

მ უ ხ ლ ი 142.

სახელმწიფო და სკოლებისა განცალკევებულნი და დამოუკიდებელნი არაან.

მ უ ხ ლ ი 143.

არც ერთ სარწმუნოებას არა აქვს უპირატესობა.

მ უ ხ ლ ი 144.

ხარჯის გაღება სახელმწიფოს ხაზინიდან და ადგილობრივ თვითმართველობათა თანხიდან სარწმუნოებრივ საქმეთა საჭიროებისათვის აკრძალულია.

თავი მარილეთი

კ ი ნ ს ც ი ფ უ ც ი ი ს გ ა დ ა ს ი ნ ჯ ვ ა

ბ უ ს ლ ი 145.

კონსტიტუციის საზოგადო ან ნაწილობრივი გადასინ-
ჯვის ინიციატივის უფლება აქვს:

- ა) პარლამენტის წევრთა ნახევრის არა ნაკლებსა, და
ბ 50.000 ამომჩეველსა.

ბ უ ს ლ ი 146.

კინადადება კონსტიტუციის საზოგადო ან ნაწილობრი-
ვი გადასინჯვისა პარლამენტის დღიურ წესრიგში დაისმის
განსახილველად არა უადრეს ექვსი თვისა შეტანის დღიდან.

ბ უ ს ლ ი 147.

კონსტიტუციის საზოგადო ან ნაწილობრივი გადასინ-
ჯვის პირექტი მიღებულ უნდა იქნეს პარლამენტის უკელა
წევრთა ორი მესამედის უმრავლესობით. იგი ძალაში შედის
მხოლოდ ხალხის უმრავლესობის მიერ დადასტურების შემ-
დეგ.

ბ უ ს ლ ი 148.

საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკის მართვა-
გამგებაბის ფორმის გაუქმება ან შეიძლება გახდეს კონსტი-
ტუციის გადასინჯვის წინადადების საგნად.

ბ უ ს ლ ი 149.

პირველ პარლამენტის შეკრებამდე მის მაგიერობას გას-
წევს დამფუძნებელი კრება.

სამართლებრივი კურსი
ნ. ჩხერიძე.